

Силабус
навчальної дисципліни
«Філософія освіти»
2021-2022 навчальний рік

Освітня програма: «Середня освіта (Мова і література (англійська))»

Спеціальність: 014 Середня освіта (Мова і література (англійська))

Галузь знань: 01 Освіта / Педагогіка

Рівень вищої освіти – другий.

Викладач (і)	Дуденок Валентина Іванівна
Посилання на сайт	Сторінка курсу в електронній системі МУДЛ: URL: https://edu.bdpu.org/course/view.php?id=574 Персональна сторінка на сайті БДПУ: URL: http://bdpu.org/faculties/gef/structure-gef/kaf-istor/composition-kaf-istor/dudenok/
Контактний тел.	0993007015
Е-mail викладача:	Dudenok.vi@gmail.com
Графік консультацій	Середа, 9.35-10.55

Обсяг курсу на поточний навчальний рік:

Кількість кредитів/ годин	Лекції	Практичні заняття	Самостійна робота	звітність
3 кр., 90 год.	12	12	66	іспит

Семестр: осінній

Мова навчання: українська

Ключові слова: освіта, закон, тенденції, розвиток, постмодерн, дискурс, концепт, синергетика.

Предметом навчальної дисципліни є найбільш загальні тенденції розвитку освіти, функціонування освіти в культурному просторі.

Метою навчальної дисципліни «*Філософія освіти*» є поглиблення наявного стану світоглядної культури і навичок абстрактного мислення, аналіз феномену освіти в контексті сучасних світоглядно-методологічних парадигм антропології і аксіології. Формування і розвиток сучасної світоглядно-методологічної парадигми студентської молоді неможливе без філософії як теоретичної основи світобачення та певного методу відношення до світу. Філософська культура студента зумовлює як адекватне сприйняття ним навчального матеріалу практично всіх наук, так і виступає передумовою його формування як особистості. Вона також обумовлює ефективність виховної роботи, оскільки підвищує загальну культуру мислення, вміння раціонально відібрати з потоку наукової інформації необхідний матеріал. Оволодіння філософією освіти сприяє становленню самосвідомості, інтелектуальному розвитку, вмінню знаходити оптимальний вихід з ціннісно-кризових ситуацій.

Компетентності та програмні результати навчання:

Компетентності:

ІК. Здатність розв'язувати складні задачі і проблеми в освітньо-педагогічній галузі в процесі професійної діяльності вчителя англійської мови і зарубіжної літератури або навчання, що передбачає проведення досліджень та/або здійснення інновацій та характеризується невизначеністю умов і вимог.

ЗК 1. Здатність аналізувати, синтезувати, оцінювати, робити висновки.

ЗК 2. Здатність до пошуку, опрацювання та аналізу інформації з різних джерел.

ЗК 4. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

ЗК 8. Здатність спілкуватися державною мовою як усно, так і письмово.

ЗК 10. Здатність діяти на основі етичних норм соціально відповідально.

ЗК 11. Здатність виявляти повагу та цінувати різноманіття та мультикультурність.

СК 1. Здатність осмислювати освіту як систему, розуміти еволюційний шлях розвитку вітчизняної і світової освіти.

Програмні результати навчання:

ПРН 7. Критично аналізувати, оцінювати соціальні, особистісні, професійні та наукові проблеми, пропонувати шляхи їх вирішення, аргументуючи власну точку зору.

ПРН 12. Вміти аналізувати й вирішувати соціально та особистісно значущі світоглядні проблеми, приймати рішення на підставі сформованих ціннісних орієнтирів, визначати власну соціокультурну позицію в полікультурному суспільстві, бути носієм і захисником національної культури.

Зміст курсу:

Тема 1. ПРЕДМЕТ ФІЛОСОФІЇ ОСВІТИ

Предмет і природа філософського знання. Філософія як специфічний тип знання. Структура філософського знання. Поняття освіти. Виникнення філософії освіти. Актуальність проблематики філософії освіти. Інституціоналізація філософії освіти. Методологія і функції філософії освіти. Еволюція предмету філософії освіти. Гуманістична переорієнтація сучасного суспільства. Основні проблеми філософії освіти.

Тема 2. СОЦІАЛЬНА ТА КОГНІТИВНА ПРИРОДА ФІЛОСОФІЇ ОСВІТИ.

Освіта в контексті історії філософії. Освіта як складова духовного виробництва в суспільстві. Фундаменталізація освіти та диверсифікації навчальних програм. Технологізація освітньої діяльності в контексті реалій інформаційного суспільства. Соціальні витоки філософії освіти. Причини освітньої кризи в суспільстві.

Соціальні інститути освіти. Специфіка державного регулювання освіти. Проблема децентралізації в організації освіти. Наукові школи та освітянські традиції як об'єктивний фактор в системі навчання. Загальні основи формування освітньої концепції. Освіта і виховання. Суб'єктно-об'єктні моделі освіти. Генезис ідеалу освіченості.

Тема 3. ОСНОВНІ ПРОБЛЕМИ СУЧАСНОЇ ФІЛОСОФІЇ ОСВІТИ.

Філософські концепції освіти. Основні напрямки розвитку філософії освіти. Філософія як теоретична основа світогляду. Специфіка філософського знання. Філософська освіта. Поняття іманентного та трансцендентного як

специфічний спосіб упорядкування картини світу. Релігія і філософія в пошуках першооснов буття.

Світогляд людини і її самоактуалізація як проблема філософії освіти. Антропологія освіти. Аксиологія освіти. Наука і освіта в сучасному інформаційному суспільстві. Постмодернізм і класична філософія освіти. Нові концептуальні парадигми філософії світу. Проблеми становлення філософії освіти в Україні.

Тема 4. ЕКОЛОГО-ПЛАНЕТАРНИЙ ВИМІР СИСТЕМИ ОСВІТИ

Узагальнююча парадигма розвитку суспільства. Поняття технократичної цивілізації. Коеволюційна стратегія розвитку природи і суспільства. Екологічний імператив. Екотехнічний переворот як принципова зміна ціннісних орієнтирів. "Бумеранговий ефект." Ноосферні принципи функціонування єдиного планетарного комплексу. Редукціоністське розуміння парадигми екологічного світогляду.

Механізми подолання загально цивілізаційної кризи. Синергетичний підхід до освітньої практики. "Філософія нестабільності" І.Пригожина. Екологічна етика А.Швейцара. "Моральний імператив" М.М.Мойсеєва. Просвітницька та ціннісно-орієнтаційна діяльність по формуванню у індивідів екологічного мислення. Основні напрямки концептуалізації нової філософської парадигми сучасної освіти.

Тема 5. ОСНОВНІ ПОНЯТТЯ ТА ІДЕЇ ГНОСЕОЛОГІЇ

Загальні уявлення про теорію пізнання, її предмет і метод. Поняття "знання" і "пізнання". Багатоманітність форм пізнання. Поняття "гносеологія" ("епістемологія"). Становлення гносеології в історії філософії та її місце в системі філософського знання. Об'єкт, суб'єкт і джерела пізнання. Специфіка агностицизму і скептицизму. Чуттєве і раціональне пізнання. Сенсуалізм і раціоналізм. Проблема розуміння в пізнанні. Основні форми чуттєвого і раціонального пізнання. Розуміння як засіб пізнання. Феномен ірраціональності.

Мислення і досвід. Суперечності мислення та їх джерела. Проблема істини та її критеріїв. Істина: об'єктивна, абсолютна й відносна. Діалектика істинності та заблудження. Мислення і мова. Штучні мови та їх роль в сучасній науці. Наукове знання, його мова та особливості. Ідея та форми її реалізації.

Тема 6. СВІТОГЛЯД ЛЮДИНИ І ЇЇ САМОАКТУАЛІЗАЦІЯ ЯК ПРОБЛЕМА ФІЛОСОФІЇ ОСВІТИ

Світогляд як духовно-практичне відношення до світу. Світогляд людини як проблема філософії освіти. Освіта в структурі світогляду.

Історичні типи світогляду (міфологія, релігія, філософія як наука). Міф як синкретичне відображення дійсності. Стихійна полісемантика міфу. Принцип антропосоціоморфізму. Міфи в сучасному житті людини. Міф як форма знання (дологічне мислення). Міф і релігія: єдність та відмінність. Релігія як віра в надприродне. Еволюція релігії. Віра як специфічна форма знання.

Рівні світогляду: ідеологія і психологія. Психологічний рівень культурної інтеграції особи. Проблеми самоактуалізації особи в процесі навчання. Духовне маніпулювання свідомістю та поведінкою людей. Розробка ідеальних моделей особистості.

Тема 7. АНТРОПОЛОГІЯ ЯК ВЧЕННЯ ПРО СУТНІСТЬ ЛЮДИНИ ТА ЇЇ ВИМІРИ

Поняття філософської антропології. Актуальність філософського вивчення людини. Проблема людини і світу в історії філософії. Характеристика основних філософсько-антропологічних принципів та проблем. Сучасні системи філософської антропології.

Проблема сутності людини. розвиток уявлень про неї в історії філософії. Проблема походження людини. Суспільство і особистість. Філософський зміст поняття “особа”, “індивід”, “індивідуальність”. Свобода і відповідальність особи. Ціннісні орієнтації особи. Проблема сенсу життя людини. Принцип діяльності. Принцип єдності буття і мислення. Загальні форми людського освоєння дійсності. Проблема відчуження людини в сучасному світі.

Тема 8. НАУКА ЯК КОМПОНЕНТ КУЛЬТУРИ.

Поняття науки. Визначальні характеристики науки. Наука як системна форма знання. Наука як соціальний інститут. Наука і освіта. Періодизація історії науки. Особливості рівнів наукового пізнання. Проблема, гіпотеза, теорія як форми наукового пізнання. Проблема істинності наукових знань.

Поняття про метод і методологію. Основні методи наукового пізнання. Сцієнтизм і антисцієнтизм. Уявлення про "етику науки". Л. Витгенштейн - Д. Дьюї - М. Шлик - Р. Карнап - К. Поппер.

Раціональне та позаціональне як компоненти пізнавального процесу. Наука як інструмент пізнання в умовах інформаційного суспільства та мозаїчної культури. Методологія образу людини в просторі освіти (homo educandus).

Тема 9. КОНСТРУКТИВІСТСЬКА ПЕДАГОГІКА І ЕМПІРИКО-АНАЛІТИЧНІ НАПРЯМКИ В ФІЛОСОФІЇ ОСВІТИ.

Роль емпірико-аналітичних наук у пізнанні. Одномірність сцієнтизму. Філософсько-педагогічні концепції з позицій біхевіоризму, гештальптізму, психоаналізу, кібернетики.

Аналітична філософія з поч. 60-х рр. ХХ ст. в США, Англії, Австралії (І. Шеффлер, Р.С. Пітерс, Е. Макміллан, Д. Солтис та ін.). Від логічного позитивізму до філософії пізнього Л. Витгенштейна. Інтеграція освітнього знання методом логічного аналізу мови: виявлення змісту основних термінів ("освіта", "навчання" і т.п.), "логічної географії" їхніх зв'язків. Обмеження змісту освіти критеріями наукової перевірки. Критико-раціоналістична філософія К. Поппера, В. Брецинка, Г. Здарцила, Ф. Кубе, Р. Лохнера і ін.

Тема 10. ПОСТМОДЕРНІЗМ І КЛАСИЧНА ФІЛОСОФІЯ ОСВІТИ.

Поняття освіти в філософії. Основні світоглядні парадигми. Освіта в традиційному та модерністському суспільстві. Репродуктивні і інноваційні моделі освіти. Зміна уявлень про взаємозв'язок суб'єкта і об'єкта в історії філософії. Постмодерністська картина світу. Постмодернізм як філософська програма та його вплив на сучасний світ. Ж.-Ф. Ліотар - Ж. Деррида - Ж. Бодрийар - Ж. Делез - Ф. Гваттарі.

Тема 11. НАЦІОНАЛЬНА ІДЕЯ ЯК ВЕКТОР ОСВІТНЬОГО ПРОСТОРУ

Пошук національної ідеї. Проблеми самоідентифікації нації. Дилема національного та загальнолюдського в освіті і вихованні. Проблема сумісності європейських та вітчизняних освітніх парадигм. Перехід від моністичної ідеології до плюралістичної методології. Сучасні форми перекваліфікації та підвищення кваліфікації працівника. Гуманітаризація як засіб гуманізації освіти. Розвиток нових інформаційних технологій освіти в Україні (неперервне та дистанційне навчання). Світоглядно-методологічні виміри реформи середньої і вищої освіти в Україні. Національна доктрина розвитку освіти України у ХХІ ст.

Основними формами вивчення дисципліни є: лекції, практичні заняття, написання рефератів, виконання наукових досліджень, написання наукових статей, тестування. Заключний контроль – іспит.

Педагогічний контроль за навчально-професійною діяльністю студентів здійснюється в таких формах:

- а) поточний контроль відбувається за результатами виконання самостійних робіт (опрацювання філософської літератури, написання рефератів, конспектування першоджерел, ведення філософсько-правового словника, складання тестів тощо);
- б) іспит.

Політика курсу (особливості проведення навчальних занять):

Основна увага приділяється вивченню базової літератури, вмінню самостійно мислити, здатності оперувати понятійним апаратом.

Політика щодо дедлайнів та перескладання:

Роботи, які здаються із порушенням термінів без поважних причин, оцінюються на нижчу оцінку (75% від можливої максимальної кількості балів за вид діяльності балів). Перескладання модулів відбувається за наявності поважних причин (наприклад, лікарняний). Політика щодо академічної доброчесності: Списування під час контрольних робіт заборонені (в т.ч. із використанням мобільних девайсів). Мобільні пристрої дозволяється використовувати лише під час он-лайн тестування та підготовки практичних

завдань під час заняття. Політика щодо відвідування: Відвідування занять є обов'язковим компонентом оцінювання. За об'єктивних причин (наприклад, хвороба, працевлаштування, міжнародне стажування) навчання може відбуватись в он-лайн формі за погодженням із керівником курсу.

Технічне й програмне забезпечення/обладнання, наочність:

Електронне навчання у системі MOODLE, відеопроєктор, ноутбук.

Система оцінювання та вимоги:

При оцінюванні знань, умінь і навичок студентів враховується:

- 1) характер засвоєння наявних знань слухача з дисципліни (рівень усвідомлення, міцність запам'ятовування, обсяг, повнота і точність знань);
- 2) якість актуалізації слухачем знань із предмету (логіка мислення, аргументація, послідовність і самостійність викладу, культура професійного мовлення);
- 3) рівень оволодіння відомими прийомами аналізу соціальних фактів, сформованості умінь і навичок використання засвоєних знань на практиці;
- 4) прояв творчості й самостійності в навчально-пізнавальній діяльності;
- 5) якість виконання

Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка за національною шкалою		Оцінка шкалою ЄКТС
	Для підсумкового семестрового контролю, що включає екзамен, курсову роботу, практику	Для підсумкового семестрового контролю, що включає залік	Для всіх видів підсумкового контролю
90-100	відмінно	зараховано	A (відмінно)
65-89	добре		BC (добре)
50-64	задовільно		DE (задовільно)
35-49	незадовільно	не зараховано	FX (незадовільно)

			з можливістю повторного складання
1-34	незадовільно		F (незадовільно) з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Форма підсумкового контролю успішності навчання : іспит.

Розподіл балів, які отримують студенти

Приклад для іспиту:

Поточне тестування та самостійна робота											іс п ит	сум а
Змістовий модуль 1		Змістовий модуль 2		Змістовий модуль 3	Змістовий модуль 4		Змістовий модуль 5		Змістовий модуль 6			
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10	T11	50	100
5	5	4	4	8	4	4	4	4	4	4		

T1, T2 ... T12 – теми змістових модулів.

Список рекомендованих джерел

Основні:

1. Аніловська, Г. Я. Університетська освіта: навч. пос. Львів: Магнолія, 2018
2. Базалук О.А. Філософія образования в свете новой космологической концепции: учебник — К.: Кондор, 2010.
3. Базалук, О.О. Філософія освіти: навчально-методичний посібник / О.О. Базалук, Н.Ф. Юхименко. — К.: Кондор, 2015. — 164 с.: іл.
4. Булатов М. О. Філософський словник.-К.: Стилос, 2009.-574 с.
5. Гавриленко І. М. , Скілін О. Л. Соціологія освіти: Навч. пос. –К.,1998.
6. Губерський Л. В. Філософія як теорія та методологія розвитку освіти –Л. Губерський, В. Андрущенко. - К. : Леся, 2008. - 514 с.
7. Данильян, О. Г. Філософія. –Х.:Право, 2015.-432 с.
8. Історія філософії (А.К.Бичко, І.В.Бичко, В.Г.Табачковський) К.: Либідь, 2001.
9. Історія філософії України. Підручник (Тарасенко М.Ф., Русин М.Ю.) К., 1994.
10. Клепко С. Ф. Філософія освіти в європейському контексті / С. Ф. Клепко. – Полтава: ПОППО, 2006. – 328 с.
11. Кислюк К. В. Філософія: навч. пос. – К.: Кондор, 2016.
12. Кремінь В.Г. Філософія: мислителі, ідеї, концепції: підручник / В.Г. Кремінь, В.В. Ільїн. – К. : Книга, 2005. – 528 с.
13. Пономарьов О. С. Практикум з філософії освіти : навчально-методичний посібник / О. С. Пономарьов, І. В. Костира. – Харків: НТУ «ХП», 2019. – 104 с.
14. Філософія освіти. Навчальний посібник. / Т.Н. Кучера, Л.І. Насонова, В.В. Дейнека. – Харків: ХНМУ, 2015. – 63 с.
15. Філософія освіти (хрестоматія); уклад.: Огнев'юк В. О., Кузьменко О. М. – Київ, Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2014. – 506с.
16. Філософія освіти і науки: навч. посіб. / І. С. Алексейчук та ін. – 2- ге вид. переробл. та доповн. – Слов'янск , 2019. – 365 с.
17. Філософський словник соціальних термінів /За ред. В. П. Андрущенко.- К.-Х.:РИФ, 2005.
18. Філософія освіти: науковий часопис: № 1-2(10) — К.: НПУ ім. М.П.Драгоманова, 2011. — 408 с.: іл.
19. Філософія, логіка, філософія освіти: кредитно-модульний курс / за ред. Р.О. Додонова, Л.І. Мозгового. — К.: Центр учбової літератури, 2014. — 512 с.: іл.

Додаткові:

1. Вернадский В.И. Научная мысль как планетарное явление. Несколько слов о ноосфере //Философские мысли натуралиста. – М., 1988;
2. Гадамер Х.Г. Истина и метод.-М.,1988;
3. Гусев В. І. Західна філософія Нового часу. XVII- XVIII ст.-К.: Либідь, 2000. – 368 с.
4. Жижко Т. А. Філософія академічної освіти : - Київ : Вид-во НПУ ім. М. П. Драгоманова, 2013. – 403 с.
5. Забужко О. Філософія української ідеї та європейський контекст. – К., 1992.
6. Калюжна В. Ю. Філософія освіти американського Просвітництва . – Луганськ : РВВ ЛДУВС, 2008. – 206 с.
7. Карпенчук С. Г. Філософія освіти (загальна теорія педагогіки) – К. : Видавничий дім «Слово», 2013. – 687 с.
8. Лутай В.С. Філософія сучасної освіти. – Київ: Центр «Магістр- С», 1996.
9. Микитась В. Давньоукраїнські студенти і професори. – К., 1994
10. Наукове забезпечення розвитку освіти в Україні: актуальні проблеми теорії і практики (до 25-річчя НАПН України): збірник наукових праць. -За ред. Кременя В. Г.- К. : Сам, 2017.

11. Николаєнко В.Л. Соціологія культури: краткий словарь / [под науч. Ред. Туленкова Н.В.] / В.Л. Николаєнко, Л.Г. Николаєнко. – К.: ИПК ГСЗУ, 2011. – 577 с.
12. Ніколаєнко Л.Г. Соціальна структура знання : [полемічні нотатки] / Леонід Ніколаєнко. – Київ: ДАККіМ, 2004 – 250 с.
13. Радіонова, І. О. Сучасна американська філософія освіти та виховання: тематичні поля та парадигмально- концептуальні побудови. – Х. : ХДПУ, 2000.
14. Риккер П. Герменевтика, етика, політика. – М.: Академия, 1995.
15. Романенко М. І. Філософія освіти: історія і сучасність – Д. : Промінь, 2001. – 178 с.
16. Семенюк Н. В. Філософія безперервної освіти: - Київ : Знання України, 2014. – 347 с.
17. Сніцар, Л. П.. Філософія освіти: навч.-метод. Комплекс / Л. П. Сніцар ; АПН України, - К. : Міленіум, 2004.
18. Сучасна зарубіжна соціальна філософія [Текст] : хрестоматія / Міжнародний фонд «Відродження»; упоряд. В. Лях. – К. : Либідь, 1996. – 384 с.
19. Ткачук М. Л. Київська академічна філософія ХІХ - початку ХХ ст.: Методологічні проблеми дослідження. – К., 2000.
20. Фініков Т.В. Сучасна вища освіта: світові тенденції і Україна. К., 2002.

Інформаційні ресурси:

1. Базалук О.О., Юхименко Н.Ф. Філософія освіти: Навчально-методичний посібник. – Київ, 2010. – 164с. http://moskalik.at.ua/inshi/filosofija_osviti.pdf
2. Губерський Л.В., Приятельчук А.О., Бойченко І.В. (ред.) Філософія: хрестоматія (від витоків до сьогодні) <http://www.twirpx.com/file/1035587/>
3. ФІЛОСОФІЯ ОСВІТИ: Навчальний посібник / За заг. ред. В. Андрущенко, І. Передборської. – К. : Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2009. – 329 с. <http://enquir.npu.edu.ua/bitstream/123456789/4052/1/Philosophy%20of%20Education.pdf>
4. Навчальний посібник з курсу «Філософія освіти» / Т.Н. Кучера, Л.І. Насонова, В.В. Дейнека. – Харків: ХНМУ, 2015. – 63 с. <http://repo.knmu.edu.ua/bitstream/123456789/11218/3/%D0%A4%D1%96%D0%BB%D0%BE%D1%81%D0%BE%D1%84%D1%96%D1%8F%20%D0%BE%D1%81%D0%B2%D1%96%D1%82%D0%B8%20-%20%D0%BF%D0%BE%D1%81%D1%96%D0%B1%D0%BD%D0%B8%D0%BA.pdf>
5. Огнев'юк В. О. *Філософія освіти: хрестоматія*. Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, Київ, 2014.- <http://elibrary.kubg.edu.ua/6674/>
6. Клепко С.Ф. ФІЛОСОФІЯ ОСВІТИ В ЄВРОПЕЙСЬКОМУ КОНТЕКСТІ – Полтава: ПОІППО, 2006. – 328 с.

<http://moskalik.at.ua/inshi/klepko2.pdf>

7. Гершунский, Борис Семенович Философия образования: Учебное пособие для студентов высших и средних педагогических учебных заведений. - М.: Московский психолого-социальный институт, 1998.- 432 с http://inpo.svfu.ru/distant/pluginfile.php/2073/mod_resource/content/1/%D0%93%D0%B5%D1%80%D1%88%D1%83%D0%BD%D1%81%D0%BA%D0%B8%D0%B9%20%D0%91.%D0%A1.%20%D0%A4%D0%B8%D0%BB%D0%BE%D1%81%D0%BE%D1%84%D0%B8%D1%8F%20%D0%BE%D0%B1%D1%80%D0%B0%D0%B7%D0%BE%D0%B2%D0%B0%D0%BD%D0%B8%D1%8F%2C%201998.pdf
8. <http://hyperlib.libfl.ru/rubr.php?term=Культурология>
9. <http://bookz.ru/>
10. http://krotov.info/spravki/help/alfabet/01_a_im.html
11. <http://e-lib.info/book.php?id=1138826376&s=1>
12. http://www.gumer.info/bibliotek_Buks/Culture/INDEX_CULTUR.php